

In nativitate Christi (homilia 12) (olim sub nomine Joannis Chrysostomi)

Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν γέννησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Πολλοὶ μὲν καὶ ἀναρίθμητοι τῶν Χριστιανῶν αἱ θεοφιλεῖς πανηγύρεις· τί δὲ τῆς παρουσίας πανηγυρικώτερον, ὅτι ὁδεσπότης Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ κόσμος ἀνεγεννήθη; Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ Ἀδὰμ ἀνεκλήθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ἡ εὐα τῆς λύπης ἐλυτρώθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ δράκων ἠφανίσθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ παράδεισος ἀνεκαινίσθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ διάβολος κατεκρίθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ ἄδης ἠλλοιώθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ἡ γῆ ἀνεκτίσθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ ἀήρ ἐκαθάρθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ οὐρανὸς ἠυφράνθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἐμειώθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπυκνώθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ἡ συναγωγή ἐκαπνίσθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ἡ ἐκκλησία εὐωδιάσθη· ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ τὸ φῶς προσετέθη.

Σήμερον γὰρ καὶ τοῦ σωματικοῦ φωτὸς αὐξήσις καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἔλλαμψις. Τοῦ γὰρ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ ἐκ τῆς παρθενικῆς ἀδιαφάρτου παστάδος ἀνατείλαντος, τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας ἀπελάθη καὶ τὸ φῶς τῆς εὐσεβείας διεδόθη, ὁ παγετὸς τῆς βλασφημίας διελύθη, ὁ δὲ καρπὸς τῆς θεογνωσίας ἐπιάνθη καὶ ὁ ἀστὴρ τῆς ἀληθείας εἰς πάντας ἀνέτειλεν. Ὅθεν τοῦτο τὸ φῶς θεωρήσαντες οἰπροφῆται ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων ἐβόων πρὸς αὐτὸν λέγοντες· Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς. Τί ἐστίν· Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς; Ἐν σοί φησι τὸν πατέρα κατανοήσομεν· φῶς γὰρ εἶ φωτὸς μηνυτικόν. Πῶς οὖν πανηγυρίζομεν σήμερον, τοῦ αὐτοῦ φωτὸς Χριστοῦ αὐτῶς παρακύψαντος ἐκ τῆς ἀτοιχωρύχου παρθενικῆς πηγῆς; Οὐκέτι τὰ εἶδωλα ψηλαφῶμεν, ἀλλὰ τὰ θυσιαστήρια κατανοοῦμεν· οὐκέτι ἐγγαστριμύθους ἀξιοῦμεν, ἀλλὰ προφήτας παρακαλοῦμεν· οὐκέτι ἐπαιδοὺς θεραπεύομεν, ἀλλὰ ἀποστόλους ἐγκωμιάζομεν· οὐκέτι ὑπὸ δένδρον εἰδωλολατροῦμεν, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν σταυρὸν κυριολογοῦμεν· οὐκέτι τὰ τέκνα ἡμῶν τοῖς δαιμονίοις θύομεν, ἀλλὰ τὰς καρδίας ἡμῶν τῷ θεῷ θυμιῶμεν· οὐκέτι μυθολογίας ἀναγινώσκομεν, ἀλλὰ εὐαγγέλια ἐπιγινώσκομεν· οὐκέτι Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην σεμνύομεν, ἀλλὰ Πέτρον καὶ Παῦλον ἐκθειάζομεν· οὐκέτι τὴν σάρκα περιτεμνόμεθα, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν σφραγιζόμεθα· οὐκέτι πικρίδας Ἰουδαϊκὰς ἐσθίομεν, ἀλλὰ τὸ μέλι τῆς χάριτος καταπίνομεν· οὐκέτι ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωτιζόμενοι λέγομεν· Πῶς ἄσωμεν τὴν ὁδὴν κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρία; ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆς εὐφραϊνόμενοι βοῶμεν· Τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· οὐκέτι μερικῶς πανηγυρίζοντες πενιχρῶς παρατρύζομεν λέγοντες· Γνωστὸς μόνον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ θεός, ἀλλὰ καθολικῶς γενεθλιάζοντες πλουσίως ὑποψάλλομεν· Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως. Μηκέτι τὸν Βάαλ προσκαλεῖσθε, ἀλλὰ τὸν θεὸν παρακαλεῖτε· ἐκεῖνος ἀδολεσχεῖ, οὗτος θαυματουργεῖ· ἐκεῖνος καθεύδει, οὗτος γρηγορεῖ. Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως. Τί ἐστίν ἀλαλάξατε; Ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσατε τῷ νικοποιῷ Χριστῷ· ἀλαλαγμὸς γὰρ νίκης ἀναγνωρισμός. Ἀλαλάζωμεν τοίνυν τῷ νικοποιῷ Χριστῷ, καὶ μὴ τοῖς ψευδωνύμοις εἰδώλοις προσκυνήσωμεν, διότι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνων δαιμόνια, ὁ δὲ κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν. Ἦκουες γοῦν ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου λέγοντος· Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου, ἰδοὺ μάγοι παρεγένοντο ἀπὸ

ἀνατολῶν ἐν Ἱεροσολύμοις λέγοντες·Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος, ὡ τοῦ φρικτοῦ ἰλαστηρίου, ὡ τοῦ ἀκαταλήπτου μυστηρίου. Ἐν Βηθλεεμ τῆς Ἰουδαίας ὁ δεσπότης Χριστὸς γεννᾶται, καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ μάγων ὁράται· ἐν ἡμέραις Ἡρώδου, καὶ ἀρχὴν ἡμερῶν λαμβάνει ὁ ἀναρχος· ἐν σπηλαίῳ τίκτεται, καὶ τῇ χειρὶ τὰ πάντα βαστάζει· ἐν φάτνῃ τίθεται, καὶ τροφή πάντων γίνεται· σπαργάνοις κατελιεῖται, καὶ λύσιν ἀμαρτιῶν δωρεῖται· ἐκ μήτρας προέρχεται, καὶ τὴν μητέρα παρθένον τηρεῖ· εἰς Αἴγυπτον φεύγει, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνάγει· ὡς παιδίον βαστάζεται, καὶ ὡς θεὸς γνωρίζεται· Ἀρχέλαον κάμπτει, καὶ τὸν διάβολον τύπτει· μάγους προσκαλεῖται, καὶ Ἰουδαίους ἀπωθεῖται· κύνας τρέφει, καὶ τὰ τέκνα τύπτει.

Ἄλλὰ ταῦτα ἀκούων μὴ ἀσπλαγχνίαν τοῦ δεσπότη Χριστοῦ καταψηφίση, ἀλλὰ ῥαθυμίαν τῶν Ἰουδαίων· ἀντεστράφη γὰρ ἡ τάξις οὐ τῇ φύσει ἀλλὰ τῇ γνώμῃ, καὶ γέγοναν οἱ κύνες τέκνα, τὰ δὲ τέκνα κύνες. Ἡμείφθη γὰρ ἡ προσηγορία, ἐπειδὴ καὶ ἡλλοιώθη ἡ πολιτεία· οἷα κύων ἡ Χαναναία γυνὴ τοὺς εἰδωλικούς μακέλλους ἐκλείχουσα, καὶ οἷα θυγάτηρ γέγονε τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς μαρτυρικούς τύπους τῶν ἀποστόλων ἀγαπήσασα. Ὅτε μὲν γὰρ τῷ Ἑλληνισμῷ προσεῖχεν, τότε ἔλεγε πρὸς αὐτὴν ὁ κύριος ὀνειδιστικῶς· Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ δοῦναι τοῖς κυναρίοις· ὅτε δὲ τῷ Χριστιανισμῷ προσετέθη, τότε ἤκουσεν ἐγκωμιαστικῶς· Θάρσει, θυγάτερ, γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Ὅτι δὲ καὶ Ἰουδαίων παῖδες ἀπὸ τέκνων κύνες προσηγορεύθησαν, μὴ παρ' ἐμοῦ δεηθήσῃ μαθεῖν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀπὸ κυνὸς γεγεννημένου· Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας. Ὅτι δὲ μᾶλλον τῶν Ἰουδαϊκῶν τέκνων οἱ Ἑλληνικοὶ κύνες καὶ ἐπέγνωσαν καὶ ἐπέδραμον τῷ δεσπότη Χριστῷ, ἐκ τῶν ἀρτίως ἀναγνωσθέντων λάμβανε τὴν ἀπόδειξιν.

Οἱ μάγοι ἐθνικοὶ ὑπῆρχον καὶ ἀκροθίνιοι τῶν κακῶν, ἀλλ' ὅμως μόνον εἶδον τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, εὐθέως ἐν Ἱεροσολύμοις κατέδραμον καὶ κόπον ὑπέμειναν, ἵνα θεάσωνται τὸν εἰρηκότα· Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Καὶ οὐ μόνον κόπους ὑπέμειναν, ἀλλὰ καὶ δῶρα προσήνεγκαν τῷ δεσπότη Χριστῷ μηδέπω ἀνεγνωκότες τὸν εἰρηκότα· Μὴ ὀφθῆς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ σου κενός. Βλέπε μάγων πίστιν· οὐκ ἔσκανδάλισεν αὐτοὺς ἡ φάτνη, οὐκ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς ἀπιστίαν τὸ σπήλαιον, οὐκ εἶπον ἑαυτοῖς τῷ τῆς ἀμφιβολίας λόγῳ κλονούμενοι· Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Πόθεν τοῦτο; Ἀντὶ πορφύρας ῥάκκος περιβέβληται· ἀντὶ χρυσοστρώτου κλίνης εἰς τοῦδαφος ἔρριπται· ἀντὶ βασιλικῶν ἀλῶν σπήλαιον ὑαίνης κατέλαβεν. Ποῦ τῶν δορυφόρων τὸ πλῆθος; Ποῦ τῶν ὑπασπιστῶν ἡ θεραπεία; Ποῦ τῆς χαρμοσύνης ἡ εὐωδία; Οὐδεὶς αὐτῷ παρακαθέζεται, μία μόνη γυνὴ παρέπεται καὶ αὐτὴ δεδοίκουσα φαίνεται μὴ γνωσθῆ ὁ τεχθεὶς. Οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων ἔχει· οὐδὲν βασιλικὸν ὀρώμεν ἐν αὐτῷ· πτωχοῦ τινός ἐστὶ τοῦτο τὸ γέννημα. Ἐξέλθωμεν, ὑποστρέψωμεν, τὸν ἀστέρα μετὰ ἀκριβείας ἴδωμεν, μὴ ἄλλον ἀντ' ἄλλου προσκυνήσωμεν καὶ τὸ κέρδος ἀπολέσωμεν. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων οἱ μάγοι οὔτε εἶπον οὔτε ἐνενόησαν· μόνον δὲ εἶδον τὸν δεσπότην, εὐθέως καὶ ἐπέγνωσαν καὶ προσεκύνησαν καὶ δῶρα προσεκόμισαν. Ἐπειθε γὰρ αὐτοὺς οὐχ ἡ πτωχότης τοῦ σπηλαίου, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀστέρος πλουσιότης· οὐκ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς ἀπιστίαν ἢ εὐτελῆς τοῦ κυρίου τῆς ὀράσεως θεά, ἀλλ' ἔπειθεν αὐτοὺς ἢ περιαστράπτουσα αὐτὸν τῆς θεότητος αἴγλη. Ἐροῦσι δὲ πάντως τινές· Τί οὖν; Ἡ προφητεία αὕτη οὐκ ἠδύνατο ὑπὸ Ἰουδαίων γενέσθαι, ἀλλ' ὑπὸ ἐθνικῶν μάγων; Διὰ τί οὖν φησὶν ὁ τῶν ὄλων θεὸς διὰ μάγων τὴν προφητείαν ταύτην ἐποιήσατο; Διὰ τί; Ἄκουε συνετῶς. Πρὸς κατάκρισιν τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ γὰρ μόνον ἤκουον προφήτου περὶ τῆς

ένσάρκου παρουσίας τοῦ κυρίου, εὐθέως ἐφονοκτόνουν, τούτου χάριν ὁ κύριος εὐδόκησε δι' ἔθνικῶν μάγων τὴν προφητείαν ποιήσασθαι, ἵνα γνῶσιν ἐντεῦθεν Ἰουδαῖοι ὅτι ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ εἰς τὰ ἔθνη μετηνέχθη.

Ὅθεν καὶ ὁ κύριος τοῦτο μηνύων ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων εὐλογῶν τὸν Ἀβραάμ ἔλεγεν· Πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. Ψάμμον τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ὀνομάζει διὰ τὸ ἄκαρπον τῆς ψυχῆς καὶ διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῆς γνώσεως, ἀστέρας δὲ τὰ ἔθνη διὰ τὸ φέγγος τῆς γνώσεως. Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τοῖς ἔθνεσι γράφων ἔλεγεν· ἐν οἷς φαίεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ. Ἐλθόντες οὖν οἱ μάγοι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπηρώτων τοὺς Ἰουδαίους λέγοντες· Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἡ ἀναγγεῖλατε, ἢ ἀκούσατε. Βασιλεὺς ὁ τεχθεὶς, οὐράνιον τὸ δῶρον, λογικὸς ὁ ἀστήρ, ἀνατολικὸν τὸ χάρισμα, καθολικὸν τὸ μήνυμα· ἀνάλογος ὁ ἀστήρ τοῦ γεννηθέντος. Ὁ κήρυξ μάτην κρύπτεται τὸν σκεπασθῆναι μὴ δυνάμενον· ὡσπερ δὲ οὗτος ὁ ἥλιος οὐ δύναται ὑπὸ τινος κρυβῆναι– πανταχοῦ γὰρ καθ' ἐκάστην ἐκλάμπει–, οὕτω καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, θεὸς ὢν πανταχοῦ πιστευθήσεται. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.